

اعمال اصول اخلاقی در تعهدات یک جانبه خرید و فروش در قراردادهای تجاری

سوسن اصل شرحانی^۱، مجتبی اصغریان^{۲*}، بختیار عباسلو^۳^۱ دانشجوی دکتری، گروه حقوق، واحد بین المللی کیش، دانشگاه آزاد اسلامی، جزیره کیش، ایران^۲ استاد یار، گروه حقوق، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)^۳ استادیار، گروه حقوق، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۰۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۲۸

Applying ethical principles in unilateral purchase and sale obligations in commercial contracts

Sosan Assal Shahrhani¹, Mojtabi Asgharian^{2*}, Bakhtiar Abbaslou³¹ PhD student, Department of Law, Kish International Unit, Islamic Azad University, Kish Island, Iran² Assistant Professor, Department of Law, Kharazmi University, Tehran, Iran (corresponding author)³ Assistant Professor, Department of Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Received: (25/11/2021) Accepted: (19/12/2021)

شناسه یکتا: <https://dorl.net/dor/>

Abstract

They have compiled and published regulations and instructions or guidelines about business ethics and its obligations or points that marketers, production units and people working in industry and trade in general should observe in their economic activities. In some cases, the legislator has established or determined certain tasks or tasks to protect the rights of consumers, the health of the society or to prevent damage to the country's international reputation and prestige, which originate from the unilateral obligations of businessmen in contracts based on The ethical principles have been accepted at the international level. Unilateral obligations of the buyer or seller in unilateral commercial contracts are important in the sense that each of the parties to the contract may give one party (obligor) to another (beneficiary) in a certain period of time the right to choose to enter into a contract. It shows that its essential elements have been determined and only the beneficiary's will to form it has not been expressed. Cancellation of one-sided commitment in the time period determined for the beneficiary to exercise the right does not prevent the conclusion of the committed contract. A contract with a third party aware of the existence of a unilateral obligation due to which the said obligation is violated is void. And it seems that apart from the guarantee of civil executions, it is also necessary to comply with the guarantee of moral conduct.

Keyword

Social capital, organizational commitment, commitment to improve service quality, job performance, organizational citizenship behavior

چکیده

رضوابط و دستورالعمل‌ها یا رهنمودهایی در مورد اخلاق تجاری و تعهدات آن یا نکاتی که بازاریابان، واحدهای تولیدی و به طور کلی افراد شاغل در بخش صنعت و تجارت باید در فعالیت‌های اقتصادی خود رعایت کنند، تدوین و منتشر کرده‌اند. در برخی از موارد نیز قانونگذار، تکالیف یا وظایف معینی را برای حفظ حقوق مصرف‌کنندگان، سلامت افراد جامعه یا جلوگیری از وارد شدن خدشه به اعتبار و حیثیت بین‌المللی کشور وضع یا تعیین کرده است که منشأ آنها تعهدات یک جانبه تجار در قراردادها بر اساس اصول اخلاقی پذیرفته شده در سطح بین‌المللی بوده است. تعهدات یک جانبه در خریدار یا فروشنده که در قراردادهای یک جانبه تجاری از آن حیث حائز اهمیت هستند که هر یک از طرفین قرارداد ممکن است که به موجب آن یک طرف (متعهد) به دیگری (ذینفع) در دوره زمانی مشخص حق انتخاب انعقاد قراردادی را میدهد که عناصر ضروری آن تعیین شده و فقط اراده ذینفع برای تشکیل آن ابراز نشده است. لغو تعهد یک طرفه در دوره زمانی تعیین شده برای ذی نفع جهت اعمال حق مانع انعقاد قرارداد تعهدشده نیست. قرارداد با شخص ثالث آگاه به وجود تعهد یک طرفه که به سبب آن تعهد مذکور نقض شده است، باطل است. و به نظر می‌رسد جدای از ضمانت اجرای مدنی نیازمند به رعایت ضمانت تجاری اخلاقی نیز می‌باشد.

واژه‌های کلیدی

سرمایه اجتماعی، تعهد سازمانی، تعهد به بهبود کیفیت خدمات، عملکرد شغلی، رفتار شهروندی سازمانی

مقدمه

از این باب که کم توجهی به مسائل اخلاقی در بخش تجارت می تواند خسارات زیادی به اقتصاد کشور ما به ویژه در بخش صادرات وارد کند و به از دست رفتن بازارهای صادراتی منجر شود، در این مقاله تلاش بر این مساله بوده که ضمن بیان مفهوم تعهدات یک جانبه در قراردادهای تجاری و تضامین اخلاقی در تجارت نسبت به این موضوع مورد بررسی قرار داده می شود ، موضوعات اخلاقی مرتبط با تجارت را براساس اسناد، مدارک و گزارشهای تحقیقاتی که در این زمینه در سطح بین المللی منتشر شده است، در اینجا لازم است خاطر نشان کنیم که ضرورت رعایت مسائل اخلاقی در بخش تجارت، پایه گذاران سازمان جهانی تجارت را در اوایل دهه ۱۹۹۰ ترغیب کرد تدوین نمایند که به موجب آن رویه های تجاری برمنصفانه موافقت نامه ای با عنوان توسل به اقداماتی نظیر ارزان فروشی تعهدات غیر معقول و مکارانه که اقدامی غیراخلاقی است و پیامدهای اجتماعی و اقتصادی منفی گسترده ای دارد، محکوم و راهکارهایی برای مقابله با آن ارائه شده است . علاوه بر آن تصویب مقررات مربوط به حفاظت محیط زیست، توسعه پایدار از طریق کاهش مصرف منابع تجدید ناپذیر به سبب توجه به مصالح نسل های آینده، مقررات بهداشتی، حفظ حقوق مالکیت معنوی، مشتری مداری ، جلوگیری از تبلیغات فریبنده. و نظایر آن عمدتاً از توجه کشورها به رعایت اصول اخلاقی در تجارت نشأت می گیرند.

در دنیای امروز هر یک از افراد بشر، صرف نظر از آنکه تبعه چه کشوری هستند یا در کجا اقامت گزیده اند عضو جامعه بین المللی محسوب می شوند و هر فعالیت خلاف عرف، غیرمنطقی، نادرست و ناروایی که از آنها سرزند مانند عدم ایفای تعهدات تجاری، بی توجهی به حقوق شناخته شده مصرف کننده، عرض کالا های تقلیدی، تولید یا فروش کالا های نامرغوب، ارائه صورت حسابهای مالی غیرواقعی ا اطلاعات نادرست به سهام داران، عدم رعایت استانداردهای ایمنی ، اسراف در مصرف منابع طبیعی، آلودگی محیط زیست و ... اقدامی غیراخلاقی به شمار می رود و در مواردی خسارات غیرقابل جبرانی به اقتصاد کشورها وارد کرده یا به محدودشدن بازارهای قابل دسترس آنها منجر می شود. توجه کامل به مسائل اخلاقی در اقتصاد و بازرگانی و تدوین دستورالعمل های جامع و قابل اجرا در هر زمینه توسط نهادهای ذی ربط در توسعه مبادلات بازرگانی داخلی و خارجی و نهایتاً رشد و توسعه اقتصادی کشور تأثیر بسزایی خواهد داشت. (علمی، ۱۳۸۷)

مفهوم اخلاق

اخلاق واژه ای است عربی که جمع خلق خوی، سرشت، طبیعت باطنی یا سرشت دانش بد و نیک خوینها و تدابیر انسان برای درونی انسان است (دهخدا ، ۱۳۷۲ ، ۲۰) و در کتا بهای لغت آن را تعریف کرده اند. « نفس خود یا یک تن خاص می داند . توجه به علم معاشرت با خلق مؤلف کشف اصطلاحات الفنون اخلاق را مسائل اخلاقی در زندگی روزمره از قرنهای پیش در کشور ما مدنظر بوده است(معین، ۱۳۶۲ ، ص ۲۶). خواجه نصیرالدین طوسی، دانشمند بزرگ ایرانی، در سال ۶۳۳ ه ق. کتاب/خلاقنصری را در خصوص حکمت عملی و اصول اخلاق تألیف کرد و در سال ۹۰۰ ه ق. حسین واعظ کاشی صفات پسندیده و مبانی اخلاقی را در کت ابی با نام/خلاق محسنی در چهل باب به رشته تحریر درآورد . این مسکویه ، مورخ و نویسنده شهیر ایرانی در عصر دیلمیان، نیز کتابی در باب مسائل اخلاقی با نام/طهاره فی علم الاخلاق دارد که مندرجات آن مورد استفاده بسیاری از نویسندگان کتابهای اخلاقی قرار گرفته است. عادت به معنی Etikos اخلاق از واژه یونانی Ethics در زبان انگلیسی کلمه و نظایر آن گرفته شده است. برخی از روش سرشت خلق و خوی ، خصلت اقتباس شده است که مفهوم Ethos از کلمه لاتینی Ethics زبان شناسان معتقدند که واژه لغوی آن کاراکتر شخصیت است و به مجموعه ای از باورها و دیدگاه های مرتبط با منش آدمی اطلاق می شود که رفتار افراد، گروه ها، نهادها و ملت ها را هدایت می کند . مؤسسه سیرت، روحیات، Morality اطلاعات حقوقی دانشگاه کرنل بر این باور است که کلمه رسم، سنت، عرف، عادت از یک ریشه اند و علم اخلاق Mores اخلاقیات و واژه لاتینی به انسانها می آموزد که با یکدیگر چگونه باید رفتار کنند. در فلسفه، اخلاق، خوب، بد، خیر و شر یا صواب و ناصواب را از دیدگاه فرد و جامعه تعریف کرده و ماهیت وظایف و تکالیف افراد را در قبال یکدیگر یا خودشان مشخص می کند. ارائه شده است که اغلب آنها مشابه است، به برخی اخلاق تعاریف گوناگون در مورد از این تعاریف اشاره می کنیم:

- ۱ - اخلاق اصول حاکم بر رفتار افراد یا گروه های انسانی است که بر پایه آن می توانند صواب را از ناصواب و خوب را از بد تشخیص دهند.
- ۲ - فرایند اتخاذ تصمیم درباره رفتار درست یا نادرست، اخلاق نامیده می شود.
- ۳ - اخلاق سیستم یا نظامی است که رفتارهای درست و نادرست را توصیف می کند.
- ۴ - اخلاق مشتمل بر معیارها و ارزش هایی است که

نیست. اینگونه مطالب را می توانیم (حالات حقوقی) بنامیم حالات حقوقی در حقوق مدنی رقم کوچکی را تشکیل می دهند زیرا بیشتر مطالب حقوقی از نوع مطالبی هستند که باید عنصر قصد آنها وجود داشته باشد:

دوم _ اکثر مطالب مورد بحث در حقوق مدنی (نه تنها در حقوق مدنی ایران بلکه در حقوق همه ملل در همه زمانها) بدون عنصر قید وجود پیدا نمی کنند. مانند بیع، رهن، اجاره، اقرار، شهادت و غیره. یک اصطلاح خاص که شامل همه این مطالب باشد دیده نشده است، چیزی که مهم است این است: مطالبی که در حقوق مدنی دارای عنصر قصد می باشند بدو گونه تقسیم می شوند:

الف: قصدی که مورد بحث است در قسمتی از مسائل حقوق مدنی قصد انشا است مانند قصد بایع و مشتری در عقد، و قصد هر یک از طرفین تعهدات و قصد شخصی که یک اریقاع را واقع میسازد مانند قصد ابرا کننده در هنگام ابرا ذمه مدیون (ماده 289 قانون مدنی) در تمام عقود و قراردادهای طرفین باید قصد انشا داشته باشند چنانکه ماده 191 قانون مدنی می گوید: عقد محقق می شود به (قصد انشا) بشرط مقرون بودن به چیزی که دلالت بر قصد کند. (رک، کاتوزیان ۱۳۸۸، ص ۱۴۸)

در تمام ایقاعات قصد انشا باید وجود داشته باشد بهمین جهت ماده 1136 قانون مدنی می گوید: (طلاق دهنده باید بالغ و عاقل و قاصد و مختار باشد) منظور از قصد در این ماده همان قصد انشا است این ماده هر چند شامل همه ایقاعات نیست و ظاهراً اختصاص به طلاق دارد ولی بوحثت ملاک شامل همه ایقاعات می باشد.

مجموع اعمالی که از نظر حقوق مدنی بدون قصد انشا نمی توانند وجود قانونی داشته باشد در حقوق فرانسه و کشورهای متأثر از آن (Acts juridiques) نامیده می شود که در اصطلاحات حقوق جدید ما آنها را عمل حقوقی می گویند و در فقه اسلام اصطلاح مخصوصی برای آن وجود ندارد.

اصطلاح (عمل حقوقی) در قانون مدنی ما نیز در ماده 1213 دیده میشود و این کهن ترین سندی است که این

هدایت رفتار فرد و جامعه را برعهده دارد.

۵ - اخلاق مجموعه ای از اصول، فرضیات یا ضوابطی است که برپایه آنها افراد یا نهادها باید رفتار خود را تنظیم نمایند. این ضوابط یا اصول براساس احترام انسان به خود، به دیگران و محی طی که در آن به سر می برد به مفهوم وسیع کلمه پایه گذاری شده اند. (صباح الدین، ۱۳۸۶؛ ص ۴۵)

مفهوم تعهدات یک طرفه در قراردادهای تجاری

باتوجه به این که در قراردادهای تجاری چند اصل استوار است اصل حسن نیت اصل سرعت و اصل دقت به نظر می رسد برای اعتبار و مشروعیت قانونی و اخلاقی تعهدات یک طرفه می بایست به اصول تعهدات قراردادی در قانون مدنی بپردازیم تا بتوانیم در موارد مشابه یکی از مهمترین موضوعاتی که بین دکتر محمد جعفر محمدی جعفری لنگرودی و دکتر کاتوزیان اختلاف نظر است مربوط به مشروعیت و عدم مشروعیت تعهد یکطرفی است. دکتر کاتوزیان در کتاب اعمال حقوقی و کتاب ایقاع قویاً بر این اعتقادند که تعهد یکطرفی در حقوق ایران صحیح نیست اما دکتر لنگرودی براین باورند که چنین تعهدی صحیح می باشد. هرچا فرصتی بدست داده دکتر لنگرودی به اندیشه رقیب خود می تازد و دکتر کاتوزیان نیز آنقدر تحلیل مقابل را قوی می داند که صفحات زیادی را در کتاب ایقاع به اثبات نظر خود و رد نظر دکتر لنگرودی اختصاص داده اند. (جعفر لنگرودی، ۱۳۸۶، ۳۷۸ تا ۳۸۹) اما دلایل مشروعیت تعهدات یک جانبه در قراردادهای تجاری و مدنی را می توان به شرح ذیل بر شمرد:

دلایل مشروعیت قانونی و اخلاقی تعهدات یک

طرفه

مطالب حقوقی مدنی از دو گونه بیرون نیست:

اول _ مطالبی که قصد عنصر آنها نیست مانند حجر: ماده 207 قانون مدنی می گوید: (اشخاص ذیل محجور و از تصرف در اموال و حقوق مالی خود ممنوع هستند: ۱ _ صغار ۲ _ اشخاص غیر رشید ۳ _ مجانین) در این ماده موضوع بحث، محجورین هستند و محجور بودن حاجت بقصد ندارد اساساً مطلب قصد در این ماده بهیچوجه مطرح نیست. از همین قبیل است اتلاف مال غیر (که موضوع ماده 328 قانون مدنی است) زیرا تحقق اتلاف از نظر قانون مدنی متوقف بر تحقیق قصد

اصطلاح را بکار برده است

الابصار والا فئده... یعنی او خدائی است که گوش ها و چشم ها و دل‌های شما را آفرید. بنابراین (قصد انشا) در فقه و در قانون مدنی کنونی ما (ماده 191 قانون مدنی و مواد دیگر) بمعنی قصد ایجاد کننده یا قصد خلاق است یعنی قصدی که خاصیت ایجاد کردن را دارد نه مانند قصد اقرار کننده که فاقد این خاصیت است زیرا قصد مقرر چیزی را ایجاد نمی کند بلکه از چیزی که سابقاً وجود داشته اخبار می کند. شگفتی ها اینکه در حقوق فرانسه مولفان با ذوق آن هم اصطلاحی کاملاً معادل (قصد انشا) دارند و آن عبارت است (قصد خلاق یا قصد انشا) در لغت Creer بمعنی از نیست به هست آوردن است بنابراین لغت Creer و لغت انشا از هر حیث دارای معنی واح می باشند بسیاری از مولفان تحت عنوان مقالات و کتاب نوشته اند که برخی از آنها از جوانان دانشمند کشور ما می باشند که به زبان فرانسه مطالب خود را ساخته و پرداخته اند.

تا جائی که نگارنده این سطور تتبع کرده ام مسلمین و از میان آنها ایرانیان بیشتر از سایر ملل و اقوام در مساله قصد انشا یا ارده خلاق بحث و بررسی کرده اند مثلاً راجع به اینکه قصد انشا افراد در حقوق مدنی چه چیز را ایجاد می کند و موجوداتی که از قصد انشا بوجود می آیند چه نوع موجوداتی هستند و تحت چه شرائطی موجود می شوند و در چه حدودی به بقا خود ادامه می دهند و سرانجام این موجودات چگونه از بین می روند که قابل ملاحظه باشد در حقوق فرانسه دیده نمی شود و حال اینکه در حقوق ایران و اسلام و در زبان فارسی این مسائل بمقدار زیادی تحت بررسی و تحقیق واقع شده است که در این مقاله بتناسب مقام اندکی از آنها را خواهیم دید: اکنون از این مباحث فراغت دست داد می توانیم تعهد یکطرفی که یکی از جالب ترین مباحث عصر ما است و حقوق آنان آلمان و سپس حقوق دانان سوئیس و فرانسه و برخی از کشورهای خاور نزدیک این مساله را مورد بحث دقیق قرار داده اند تحت مطالعه قرار دهیم باید از روی انصاف تصدیق نمود که ابتکار این مبحث با حقوق دانان شجاع و کنجکاو آلمان می باشد : در حقوقدان آلمانی بنام KUNTZE و SIEGEL در نیمه دوم قرن نوزدهم مساله (تعهدات یکطرفی) را مورد بحث قرار داده اند . (Jacques ۲۰۰۹ . P.259)

ب _ در برخی دیگر از مسائل حقوق مدنی که وجود آنها بستگی بوجود قصد دارد (قصد انشا) وجود ندارد بلکه نوع دیگری از قصد وجود دارد مانند اقرار و شهادت :شکی نیست که اقرار مقرر و شهادت گواه باید از روی قصد باشد چنانکه ماده 1262 قانون مدنی می گوید(اقرار کننده باید بالغ و عاقل و قاصد و مختار باشد...)

اما این قصد، قصد انشا نیست بلکه قصد اخبار است به همین جهت ماده 1259 قانون مدنی می گوید (اقرار عبارت از اخبار بحقی است برای غبر بر ضرر خود) اکنون باید دانست که اکثر مسائل حقوق مدنی را (اعمال حقوقی) تشکیل می دهند یعنی اعمالی که :

اولا _ بدون قصد واقع نمی شوند.

ثانیا _ قصد در این اعمال قصد انشا است.

عقود و ایقاعات همگی داخل در مفهوم (عمل حقوقی) می باشند و (تعهدات یکطرفی) نیز عنوان عمل حقوقی را دارند بنابراین این در بحثی که راجع به (تعهدات یکطرفی) در پیش داریم ناچاریم که بقصد انشا هر چه بیشتر توجه کنیم زیرا از همین توجه است که مشکلات این بحث حل می شود. بی مناسبت نیست اگر یک مطالعه تطبیقی مختصر راجع به قصد انشا را مقدم داریم:

مطالعه تطبیقی در قصد انشا چون حقوق مدنی ما در عقود و ایقاعات از فقه و حقوق فرانسه استفاده کرده است معلوم نیست که مقایسه و تطبیق بین دو سابقه حقوقی، حقوقی مدنی ایران خواهد بود: قصد و انشا در فقه _ اصطلاح قصد انشا در عبارات قانونی قانون اسلام دیده نشده است این اصطلاح در مسیر تحول و کمال علم فقه پیدا شده است و سابقه بسیار کهن دارد یعنی دست کم 1200 سال است که این اصطلاح در فقه پیدا شده است.

معنی انشا _ انشا در لغت بمعنی ایجاد نمودن است بجای لغت ایجاد می توان لغت انشا را بکار برد . چنانکه در سوره ششم قرآن کریم (آیه ۸۱) دیده می شود: (هو الذی انشا لکم السمع و

برای شخص غائب و بدون ضرب اجل برای اظهار قبول، ارسال شود ایجاب کننده ملزم است تا مدنی (که آن مدت متناسب با زمان وصول قبول از مبادا بمقصد با وسیله پستی منظم باشد) بتعهد خود پای بند باشد هرگاه قبول دیر برسد و ایجاب کننده خود را غیر متعهد بداند باید فوراً دیر رسیدن قبول را با اطلاع قبول کننده برساند از مطالب بالا بخوبی می توان جنبه عملی و تجاری نظریه (تعهد یکطرفی) را مجسم نمود و ضمناً نشان دهنده رشد و توسعه حقوق مدنی بموازات پیشرفت تمدن و روابط تجاری و اصول اخلاقی می باشد در این مورد به هنگام گرفتن نتیجه این مقاله توضیح بیشتری داده خواهد شد.

مطلبی که در اینجا باید مورد توجه بگیرد این است که همانطور که در زندگی قضایی جاری یک اجتماع هر لحظه ممکن است قراردادهای خصوصی با اشکال تازه پیدا شود و تا وقتی که مخالفت صریح با قانون نداشته باشد نافذ باشد از نظر طرفداران (تعهدات یکطرفی) نیز ممکن است هر نوع تعهد یک طرفی در زندگی روزانه پیدا شود و تا وقتی که مخالف صریح آن با قانون معلوم نباشد باید این نوع تعهدات نافذ و منشا آثار حقوقی باشد.

اخلاق در تعهدات تجاری

اخلاق تجاری شاخه ای از اخلاق کاربردی عملی است که اصول اخلاقی و معنوی یا مسائل اخلاقی ناشی از آن را در محیط تجاری مورد بررسی قرار می دهد. در قرن بیست و یکم با توجه به جهانی شدن اقتصاد و به تبع آن گسترش بازارها ضرورت رعایت نکات اخلاقی در تجارت بیش از پیش افزایش یافته است. در تجارت، همه اصول اخلاقی لازم الرعایه مبتنی بر قانون، مقررات یا دستورالعمل نیستند بلکه بازرگانان یا صاحبان حرفه ها به مرور زمان درک کرده اند اگر پاره ای از اصول را رعایت نکنند شانس برای نفوذ به بازار یا حتی ادامه فعالیت ندارند. توجه به اصول اخلاقی تجاری در دهه ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ در بنگاه های بازرگانی مهم و محافل دانشگاهی به شدت افزایش یافت و در بسیاری از دانشگاه های مهم دنیا رشته یا حرفه ای به وجود آمد و اغلب مؤسسات مهم اقتصادی اخلاق تجاری جدیدی به نام دنیا دستورالعمل هایی برای رعایت نکات اخلاقی در فعالیت های روزمره یا رفتار کارکنان خود تدوین کردند.

موضوعات مطرح شده اخلاقی در تعهدات یک

جانیه :

موضوعاتی که اخلاق تجاری در تعهدات یک جانیه را مطرح

تعریف تعهد یکطرفی در خرید و فروش تجاری مشمول این عبارت است _ تعهد یکطرفی عبارت است از یک عمل حقوقی که بموجب آن یک فرد بصرف اراده یک جانبه خود تعهدی را علیه خود ایجاد می کند. البته مقصود (تعهد یکطرفی لازم) است یعنی شخص پس از اینکه با راده یکطرفی خود تعهدی را علیه در خرید یا فروش تجاری مطابق با ماده دو قانون تجارت خود و بنفع دیگری ایجاد کرد حق فسخ آنرا نداشته

این نظریه کم کم از عالم بحث و تئوری وارد عرصه عمل گردیده و در حقوق کشورهای مختلف من جمله مدنی آلمان وارد شد و مواد 145 تا 150 قانون مدنی آلمان را اشغال نمود. بسیار بجا خواهد بود که عین ماده 145 قانون مدنی آلمان را از نظر خوانندگان بگذاریم: یعنی کسی که بدیگری پیشنهاد انعقاد یک قرارداد را می دهد ایجاب وی او را تا وقتی از طرف مقابل اعلام رد (رد تعهد ناشی از ایجاب) نشده است مستلزم و متعهد می سازد. از این ماده بخوبی معلوم میشود که از نظر قانونگذار آلمان ایجاب (در عقودی که بوسیله نامه یا تلگراف یا پیک واقع می شود) بتنهایی منشا تعهد لازم می شود و این یک تعهد یک طرفی است که بصرف قصد ایجاب کننده و علیه او بوجود آمده است. (جعفری لنگرودی؛ ۱۳۹۲، ۳۸۹).

این نظر بعدها در حقوق ایتالیا و در فکر حقوق دان فرانسه نفوذ پیدا کرد و رجال بزرگ عالم حقوق مانند آن پیروی نمودند و در (قانون تعهدات سویس) نیز وارد شد و مواد سوم تا یازدهم قانون مزبور با مزایای بیشتری از قانون مدنی آلمان از این فکر پیروی نمود ماده سوم قانون تعهدات سویس می گوید:

هرکس بدیگری پیشنهاد یک عقد را بنماید و مهلتی برای اظهار قبول معین کند اجباراً تا زمان انقضا مهلت مزبور در تعهد خود باقی است و هرگاه قبول در مهلت مزبور نرد تعهد ایجاب کننده ساقط می شود ماده چهارم قانون مزبور می گوید: هرگاه ایجاب بشخص حاضر (در جلسه ای که عقد واقع می شود) عرضه شود بدون اینکه برای اظهار قبول، مهلتی معین گردد و او بلافاصله قبول نکند تعهدی متوجه ایجاب کننده نیست عقود تلفنی در حکم عقد حاضرین می باشد بشرط اینکه طرفین اصلی عقد یا نمایندگان آنها شخصاً طرف مکالمه باشند. ماده پنجم قانون مزبور که مربوط بعقد غائبین (عقد بوسیله تلگراف یا نامه یا پیک) است چنین می گوید: هرگاه ایجاب

آنها استدلال می کنند که هدف اصلی تجارت دستیابی به حداکثر سود برای صاحبان بنگاه های اقتصادی یا سهامداری است . بنابراین هر اقدامی که به تحقق این هدف کمک کند مجاز تلقی می شود. اما چنین طرز تفکری مورد پذیرش افراد جامعه یا فلاسفه و علمای اخلاق نیست. هیچ فردی نمی تواند بدون رعایت معیارهای اخلاقی یا قوانین و مقرراتی که در این زمینه وضع شده است به دنبال دستیابی به منافع مشخص خود باشد . عدم رعایت معیارهای اخلاقی فوق الذکر ممکن است به حسن شهرت بنگاه های تجاری در مفهوم عام لطمه می زند و اعتماد طرف های تجاری را از بین می برد که نتیجه آن شکست مؤسسات بازرگانی و محدود شدن دامنه فعالیت آنان خواهد بود. اخلاق تجاری یکی از موضوعاتی مهم در زمینه تعهدات تجاری علی الخصوص تعهدات یک طرفه مطرح می شود ، زیرا درسیاست های تجاری و نتایج حاصل از فعالیتها ی تجاری از جمله چگونگی توزیع ثروت به نحو مقرر در قانون واجد اهمیت می باشد و معیارهای اخلاقی حکم می کند که توزیع ثروت منصفانه ترین شکل و در غالب قانونی انجام شود ممکن انجام گیرد.

منشا تعهدات تجاری

تعهد مدنی و تجاری تعهد وابسته به این که از یک رابطه تجاری بین تجار و شرکت ها یا اینکه ناشی از صدور و وجود اسناد تجاری ناشی شده باشد از تعهدات مدنی متمایز می گردد . هر چند همبستگی انکار ناپذیری بین حقوق تجارت و حقوق مدنی وجود دارد از جمله اینکه از لحاظ قواعد عمومی حاکم به روابط طرفین بین افراد جامعه از اصول واحدی پیروی می کنند و این اصول عمدتا در قانون مدنی نهفته است . یا اینکه به بیع تجاری به لحاظ اینکه قانونگذار مقرراتی را وضع ننموده است . مقررات بیع مدنی حاکم است . به هر صورت تاثیر حقوق تجارت در حقوق مدنی از تاثیر حقوق مدنی در حقوق تجارت بیشتر بوده است و این به لحاظ پویایی حقوق تجارت بوده است که قواعد آن مبتنی بر دو اصل سرعت و امنیت است . چیزی که رشد و پویایی جامعه بدون سرعت و امنیت قابل تحقق نیست و قالب های ساده حقوق تجارت برای افراد جامعه مقبول تر و مطلوبتر افتاده است . برای شناختن تعهدات تجاری از تعهدات مدنی چون تعهدات مدنی عام و اصول کلی است باید به شناختن ویژگی مشخصه تعهدات تجاری پرداخت . از عمده ترین تفاوت های تعهدات تجاری با تعهدات مدنی در تشکیل تعهدات تجاری است . (اسکینی ، ربیعا ، ۱۳۷۹ ، ۴۷) در حقوق تجارت قصد و رضایت واقعی طرفین برای ایجاد تعهد اهمیتی ندارد در حالی که در حقوق مدنی شرط صحت هر تعهدی آن است که متعهد واقعا خواسته باشد خود را متعهد کند . به عبارت

می کند که دیدگاه های متفاوت یا متناقضی در مورد آنها وجود دارد . در این قسمت به آن پرداخته می شود

۱ - مسئولیت اجتماعی شرکت ها که درخصوص وظایف و تکالیف بنگاه های اقتصادی نسبت به یکدیگر و جامعه و رابطه اعضای مؤسس یا مالکان یک شرکت یا سهام داران، رعایت امانتداری، جاسوسی صنعتی ، تصاحب یک شرکت یا در اختیار گرفتن مالکیت آن بدون رضایت مدیریت و هیئت مدیره بحث می کند؛

۲ - سوء استفاده از ابزارهای بازاریابی و تبلیغات گمراه کننده؛

۳ - کمک شرکت ها یا بنگاه های اقتصادی به احزاب یا گروه های ذی نفوذ به منظور بهره برداری از قدرت آنها برای دستیابی به اهداف تجاری؛

۴ - تجزیه و تحلیل گمراه کننده در گزارشهای مالی به منظور فریب سهام داران؛

۵ - رشوه خواری، پرداختهای نامشروع برای پیشبرد فعالیتهای تجاری؛

۶ - رقابت ناسالم یا حذف رقبا به روشهایی که با ارزش های حاکم بر جامعه مغایرت دارد؛

۷ - مسائل اخلاقی مربوط به کارگر و کارفرما؛

۸ - بازاریابی برای کالاهایی که به سلامت جامعه لطمه می زند؛

۹ - تبعیض در قیمت گذاری برای کالاهایی که ویژگیهای یکسانی دارند؛

۱۰ - تولید کالاهای غیر اخلاقی و مضر؛

۱۱ - فعالیت در بازار سیاه یا اقتصاد زیرزمینی؛

۱۲ - تولید کالاهای نامرغوب، ناقص یا معیوب و اعتیادآور؛
۱۳ - نادیده گرفتن مسائل زیست محیطی در فعالیت های تجاری و تولیدی تولید و فروش کالاها و خدماتی که به محیط زیست آسیب وارد می کنند؛

۱۴ - مسائل اخلاقی ناشی از کاربرد فناوریهای جدید مواد غذایی ژنتیکی، گوشی های تلفن همراه یا رایانه هایی که اشعه آنها برای سلامت مصرف کنندگان مضر است؛

۱۵ - مسائل اخلاقی مربوط به آزمایش داروها یا فراورده ها روی حیوانات یا گروه های خاص بدون آگاه کردن آنها

۱۶ - مسائل مربوط به حقوق مالکیت معنوی

۱۷ - استفاده از علائم تجاری دیگران بدون جلب رضایت آنان؛

۱۸ - استفاده از کار کودکان یا مهاجران غیرقانونی.

برخی از اقتصاددانان در عرصه قانون تجارت و قراردادهای تجاری با مطرح کردن مسائل اخلاقی در تجارت موافق نیستند .

در هر دو مورد عهد شکن است که مسئولیت به بار می آورد.

مبانی نظری مسئولیت اخلاقی در تعهدات یک طرفه در تجارت

تعهد تجاری، مانند هر تعهد قراردادی، مبتنی بر شرایط ماهوی و شکلی است آن چه ما در این جا مطرح می کنیم، البته، شرایط اختصاصی تعهد تجاری است والا در اغلب موارد، تعهد تجاری و تعهد مدنی تابع شرایط ماهوی و شکلی واحدند که، بحث راجع به آنها، موضوع حقوق مدنی است (اسکینی؛ ۱۳۷۷، ص ۱۴). فریدمن در مقاله معروف خود منتشر شده در (۱۳ سپتامبر ۱۹۷۰) ضمن رد «نظریه مسئولیت اجتماعی بنگاه» ادعا کرد که مسئولیت بنگاه های اقتصادی در تعهدات اقتصادی چیزی جز سود آوری نیست. (Friedman, 1988, p.249) به نظر او در یک اقتصاد آزاد، فعالان عرصه کسب و کار تنها وظیفه دارند بدون کلک در رقابتی آزاد با دیگران منابع موجود را برای بالا بردن سود خود به کار گیرند. به اعتقاد فریدمن، الزام بنگاه ها به خرج کردن پول در کارهای خیرخواهانه و همچنین درگیر شدن آنها در پروژه های اجتماعی که سود شرکت ها را بالا نمی برد، کاری شبیه سرقت از سهام داران است. همچنین از آنجا که این بنگاه ها تخصصی در زمینه امور اجتماعی ندارند، ورود آنها در این حوزه موجب کاهش کارایی و در نتیجه کاستن از منافع جامعه می شود. (سی یالمون، ۱۹۷۱ م، ص ۲۸۰)

دیدگاه برخی اندیشمندان در این حوزه فریدمن از جنبه های مختلفی قابل نقد است. از یک طرف، تعیین کسب سود به منزله تنها وظیفه اجتماعی فعالان در حوزه کسب و کار، مستلزم نادیده گرفتن سایر مسئولیت های اجتماعی آنان است. فریدمن در تبیین نظر خود رعایت اخلاق حرفه ای را تنها به مشارکت شرکت ها و بنگاه ها در امور عام المنفعه تنزل داده است. این در حالی است که مسئولیت اجتماعی تاجران و بنگاه های تجاری نسبت به مشتریان و حتی محیط پیرامونشان بسیار فراتر از امور خیریه می رود. در این راستا یک تاجر یا بنگاه تجاری، به طور نمونه، نسبت به حفظ سلامت مشتریان و محیط پیرامونی خود مسئول است. او موظف که از معامله کالاهایی که سلامت انسان ها را به خطر می اندازد و یا عواقب وخیمی بر محیط زیست دارد، خودداری نماید به طور حتم عمل به این مسئولیت اخلاقی در موارد بسیاری می تواند به کاهش سودآوری آنان منجر شود. از طرف دیگر، در استدلال فریدمن توجهی به مسئولیت های متقابل افراد جامعه نسبت به هم نشده است. او بیان می کند که مدیر یک بنگاه تولیدی یا تجاری تنها در

ساده تر در حقوق تجارت اینکه طرفین در قرارداد خاصی واقعا چه خواسته اند بگویند اهمیتی ندارد. بلکه اینکه چه گفته اند و چه نوشته اند مهم است و نتیجه منطقی چنین تلقی این است که در حقوق تجارت قربانی کردن حقیقت به نفع ظاهر بسهولت انجام می پذیرد. اگر ظاهر منشاء تشکیل تعهدات تجاری با خواست جامعه تجاری منطبق باشد صحیح تلقی می شود بدون اینکه حقوق تجارت در پی مبنای مشروع یا غیر مشروع آن باشد. کسی که سندی را در تصرف دارد دارنده ان شناخته می شود و برای اثبات طلبکار بودن خود لازم نیست مالکیت واقعی خود را به ان اثبات کند این نوع نگرش به قانون تجارت باعث شده است که تعهدات تجاری از سرعت و امنیت برخوردار شوند. دارنده سند تجاری کمتر در معرض ایراد جهت نامشروع و یا عدم اهلیت صادر کننده آن قرار می گیرد مگر اینکه رابطه مبنایی باشد. دریافت کننده اسناد تجاری نباید در جستجوی ماهیت پنهان تعهدات امضاء کنندگان باشد بلکه همین قدر که با حسن نیت عمل کند و صورت سند وی سند تجاری باشد کفایت می کند. سرعت و امنیت در تعهدات تجاری یعنی اجرای سریع و اعتماد به ظاهر اعمال است. در کشورهایی که دادگاههای تجاری وجود دارد رسیدگی به دعاوی تجاری سریعتر از دعاوی مدنی صورت می گیرد. اجرای موقت در تعهدات تجاری وجود دارد که در تعهدات مدنی نیست. در تعهدات تجاری دفاتر تاجر علیه تاجر دیگر به نفع صاحب دفتر قابل استناد است. در حالیکه دفتر تاجر فقط اظهار او به ضد طرف مقابل است که در حقوق مدنی قابل ترتیب اثر است. (ستوده تهرانی ۱۳۷۵، ص ۷۳)، تعهدات قراردادی: در حقوق کنونی ایران دو گروه از تعهدات از اهمیت بیشتری برخوردار است. تعهدات ناشی از قرارداد و الزامات قانونی که همان تعهدات قانونی است و به حکم قانون و نه قرارداد برای اشخاص ایجاد می شود (قاسم زاده، ۱۳۸۸، ص ۱۹). از دانشمندان حقوق منکر تعدد مسئولیت غیرقراردادی و مسئولیت قراردادی بوده و قائل به وحدت و یکی بودن آنها می باشند. و از لحاظ ماهیت تفاوتی میان تعهدات قراردادی و تعهدات ناشی از قانون قائل نمی باشند. دلیلی که این حقوقدانان برای توجیح نظر خود عرضه می دارند آن است که تفصیر که مبنای این مسئولیت می باشد چیزی جز تخلف از مفاد یک تعهد موجود بیش نیست. خواه این تعهد را قبلا یک قرارداد پدید آورده باشد و خواه آن را قانون ایجاد کرده باشد. و ادعا می کنند که این مسئولیت قراردادی نیز مانند الزامات ایجاد دین می کند و منبع تعهد است و از این حیث تفاوتی بین آن دو وجود ندارد. و در توجیه این ادعا گفته شده است تعهدی که در اثر عدم انجام تعهد قراردادی برای مدیون ایجاد می شود بکلی مستقل از تعهد اصلی است و

۲ - انصاف خریدار یا فروشنده

بر پایه این اصل، هرتاجری باید منافع طرف مقابل یا شریک تجاری خود را عیناً مانند پیروی کند برنده برنده منافع خود در نظر داشته باشد و از روش

۳ - مسئولیت پذیری خریدار یا فروشنده

بر پایه اصل مسئولیت پذیری، تجار باید کلیه اطلاعات مرتبط با کالا یا خدمات قابل ارائه یا نکاتی را که به نحوی در انجام معامله تجاری تأثیر می گذارند در اختیار طرف مقابل یا شریک تجاری آتی خود قرار دهند. اصل مسئولیت پذیری یا پاسخگو بودن با اصل صداقت رابطه تنگاتنگ دارد و در حقیقت مکمل آن است.

۴ - حفظ اسرار تجاری و راز داری خریدار یا

فروشنده

بازرگانان از لحاظ اخلاقی موظف اند که اسرار مربوط به سفارش های دریافتی یا قراردادهایی را که برای انجام معاملات تجاری با یکدیگر منعقد می کنند، حفظ کنند. اطلاعات مربوط به قراردادها، مذاکرات تجاری یا معاملاتی که صورت خواهد گرفت، جزو اطلاعات شخصی است و افشای آنها می تواند مشکلات زیادی برای طرفین ایجاد نماید یا به نوسانات غیرعادی قیمتها در بازار منجر شود.

۵ - پایبندی به تعهدات یک جانبه خریدار یا

فروشنده

پایبندی به تعهدات یک جانبه در چارچوب قراردادهای تجاری و عدم تخلف از مفاد آنها به عنوان یکی از اصول اخلاقی مهم در تجارت شناخته شده است. اگرچه در اغلب موارد قوانین و مقررات تجاری وظایف طرفین را در زمینه ایفای تعهدات مشخصی می کند اما در هر قراردادی به مواردی می توان برخورد کرد که قانون در آن زمینه تکلیف مشخص برای تجار تعیین نکرده است و صرفاً پایبند بودن به اصول اخلاقی می تواند انجام کامل معامله یا مفاد قرارداد را تضمین نماید. در اینجا لازم است یادآور شویم که اغلب مؤسسات بازرگانی و صنعتی در کشورهای توسعه یافته به منظور آموزش نکات اخلاقی به کارکنان خود، به تدوین منشورهای اخلاقی یا دستورالعمل های ویژه ای در این زمینه اقدام کرده اند که رعایت مفاد آنها برای کارکنان الزامی است. (علمی، ۱۳۷۹، ص ۳۶)

رویه های تجاری نامطلوب یا غیرمنصفانه :

رویه های تجاری نامطلوب یا غیرمنصفانه به رفتارها یا اقداماتی اطلاق می شود که در تجارت اعم از تجارت داخلی یا بین المللی انجام دادن آنها خلاف اخلاق بوده و موجب بروز

برابر سهام داران خود مسئول است و مسئولیتی در برابر دیگران ندارد. در این استدلال، هیچ وظیفه اجتماعی برای سهامداران بنگاه ها در نظر نگرفته است. این در حالی است که، یک بنگاه تولیدی تنها در برابر سهامدارانش مسئول نیست، بلکه در قبال جامعه و تمام کسانی که ذی نفع هستند نیز مسئول است. (قراملکی و فلاح، ۱۳۸۷، ص ۱۳-۱۴)

این دیدگاه را می توان با اتخاذ رویکردی اجتماعی به بنگاه های تجاری به عنوان شکل سازمان یافته تجارت و داد و ستد سنتی تبیین کرد. بر این اساس، سهامداران واقعی یک بنگاه، تنها مالکان برکه سهام آن نیستند؛ بلکه کارمندان و مدیران، مشتریان و تمامی آحاد جامعه سهام دار آن محسوب می شوند. با این تلقی، سخن از مسئولیت اجتماعی بنگاه بدون پشتوانه و منطقی نیست. از این روی، مدیران بنگاه باید انصاف را نه تنها در مورد مالکان سهام بنگاه، بلکه در باره کارکنان، مشتریان و حتی ساکنان دور و نزدیک بنگاه نیز رعایت کنند. در حالی که فریدمن رعایت اخلاق حرفه ای را تنها به مشارکت شرکت ها و بنگاه ها در امور عام المنفعه تنزل داده است.

کسب و کار و تجارت اساساً با هدفی عمومی شکل گرفته و در پی تبدیل منابع موجود به کالاها و خدماتی است که سطح زندگی بشر را ارتقا دهد. به این منظور، برخورد مسئولانه و یا غیر مسئولانه تولیدکنندگان و عرضه کنندگان کالاها و خدمات از منابع محدود و اغلب تجدید ناپذیر می تواند سطح بهره مندی جامعه را تحت تأثیر قرار دهد. با این بیان، پرسش از نیاز به اخلاق حرفه ای را می توان در چارچوب هدف مورد نظر از کسب و کار، یعنی کمک به پیشرفت افراد جامعه با استفاده از تقسیم کار پاسخ داد. از این روی، سودآوری از اهداف شکل گیری تجارت است، ولی نمی توان آن را ملاک نهایی یا تنها ملاک قلمداد کرد. (پاول کامنیش، ۲۰۰۸، ص ۴۸)

اصول اخلاقی حاکم بر تجارت در قراردادهای

تجاری یکجانبه (خریدار و فروشنده):

مهمترین اصول اخلاقی که رعایت آنها در تجارت در بین خریدار و فروشنده در سطح بین المللی نسبت به تعهدات یک طرفه پذیرفته شده است عبارت اند از:

۱ - صداقت خریدار و یا فروشنده

صداقت یا دستکاری یکی از خصایص والای انسانی است و در همه مراحل دادوستد رعایت آن ضروری است. کتمان حقیقت یا ارائه اطلاعات نادرست درباره ویژگی های کالا یا فریب دادن مشتری اقدامی ناپسند است و به تداوم فعالیت های تجاری لطمه میزند.

اصل صحت در ایقاعات معین را در ایقاعات نامعین نیز جاری ساخت و حکم به پذیرش این دسته از ایقاعات را در قراردادهای تجاری پذیرفت. آنچه واضح است این مساله از منظر نظریه پردازان علم اقتصاد و حقوق موافقان و مخالفانی دارد مشکل عمده ای در پذیرش قابلیت تعهدزائی ایقاع نامعین وجود ندارد و اشکالات اساسی مخالفین این نظریه اصولاً قابل حل با سایر مبانی حقوقی هستند. اما اساس مبانی تعهدات یک جانبه علی الخصوص برای پیش خرید یا پیش فروش در قراردادهای تجاری میبایست تحت اصول حقوقی بوده تا مشکلات و مصایبی را به همراه نداشته باشد، بلکه عقد را در کام خود کشیده منبع بودن آن برای ایجاد تعهد را نفی میکند چراکه عقد نیز ماهیتی جز اجتماع اعمال حقوقی مستقل نخواهد داشت. همچنین بر این پایه، میتوان فرد را بدون وجود دائن، مکلف به تعهد خویش دانست و . . . بنابراین، راه حلی میانه را میبایست انتخاب نمود با نگاهی به قانون در میابیم که پذیرش تعهدات یک جانبه به نفع حقوق گسترده تتری امروز است. اگرچه قانونگذار شیوه اصلی ایجاد تعهد را در توافق طرفین می بیند، بنابراین، گرچه می توان در قوانین مختلف به نهادهایی برخورد نمود که اراده فرد را موجد تعهد بر علیه خویش دانسته است ولی استنباط قاعده ای کلی از این موارد به چند دلیل، بسیار بعید به نظر می رسد:

بعضی از این موارد برخلاف ظاهر خود ارتباط به اراده یکجانبه فرد و ایقاع نامعین ندارد و در درون خود توافق دو اراده را داراست اما چون قالب عقود دیگر را ندارد سبب اشتباه میشود. دوم آن که به اراده افراد چنین قابلیت اعطاء شده است که بتواند برای خود تعهداتی را به بار بیاورد این امر بدان علت نیست که قانونگذار بخواهد حاکمیت اراده را تا این حد گسترش دهد، بلکه نیازهای اجتماعی و ضرورت حفظ نظم باعث شده تا قانونگذار این حق را به فرد اعطاء کند.

منابع

اسکینی، ربیعا، تعهدات تجاری، مجله حقوقی دادگستر شماره ۳۳
اسکینی، ربیعا، ۱۳۷۹ حقوق تجارت، کلیات معاملات تجاری، ص ۴۷، انتشارات سمت
پاول کامنیش، ۲۰۰۸ اخلاق کسب و کار؛ دست یابی به اصل موضوع، ترجمه امید فرمان آراء، تهران

خسارت به طرف یا طرفهای تجاری می شود.
- از مهم ترین رویه های تجاری نامطلوب غیرمنصفانه می توان به موارد زیر اشاره کرد:
- تبلیغات گمراه کننده؛
- بازاریابی برای کالاهای زیان آور؛
- عدم انطباق کالای تولیدی یا عرضه شده با نمونه مورد توافق؛
- مخفی نگهداشتن عیب ذاتی کالا از دید خریدار به طور آگاهانه؛
- دامپینگ یا فروش کالا به قیمتی کمتر از هزینه نهایی تولید؛
- عدم تحویل یا ارسال به موقع کالا - تبعیض در فروش کالا به مشتریان.

نکات کلی اخلاقی در تعهدات تجارت:

اغلب انجمن های بازاریابی در رهنمودهای کلی خود به اعضا از آنها درخواست میکنند که نکات اخلاقی زیر را در امر دادوستد رعایت نمایند:
۱ - پایبند بودن به اصل مشتری مداری و تلاش به منظور جلب رضایت مشتری به کامل ترین شکل ممکن؛
۲ - صراحت و صداقت در معرفی کالاها و خدمات و اعلام شرایط معامله؛
۳ - حمل کالا در رأس موعد مقرر و طبق جدول زمانی مورد توافق؛
۴ - برقراری ارتباط با طرفهای تجاری با روشهای محترمانه و توأم با ادب؛
۵ - پاسخگویی به درخواستها یا شکایات به روش سازنده و در زمان معین؛
۶ - محرمانه تلقی کردن اطلاعات مربوط به مشتریان؛
۷ - عدم استفاده از اطلاعات مشتریان برای هدفهای غیرتجاری.

نتیجه

اراده یکجانبه و یا تعهدات مبنی بر آن در عرصه تجارت و تبلیغات امروزه حایز اهمیت هستند. این دسته از برخی در غالب ایقاعات همچون ایقاعات معین اراده می دانند به نظر می رسد اجرای تعهدات یک جانبه عالی خصوص در جایی که تعهدات در خصوص فروش یک کالا باشد به جز قانون نیاز مند رعایت تعهدات اخلاقی نیز می باشد اما میتوان با وحدت ملاک از این دسته از ایقاعات و نداشتن خصوصیات منحصر به فرد،

توکل؛ محمدجواد /۱۳۸۹ دانش آموخته حوزه و عضو هیئت علمی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره). نشر موسسه

جعفری لنگرودی، محمد جعفر ، ۱۳۹۲، تاثیر اراده در حقوق مدنی ، گنج دانش تهران

ستوده تهرانی ، حسن، ۱۳۷۵ حقوق تجارت، ص ۷۳ ، نشر دادگستر، چاپ دوم

دهخدا علی اکبر ۱۳۷۲ ، لغتنامه دهخدا. ۲. جلد اول انتشارات ، روزنه تهران

علمی محمد، ۱۳۸۷ اخلاق در تجارت " رهنمودهای اخلاقی برای موفقیت در کسب و کار " تهران

فرامرز قراملکی احد ؛ رستم نوچه فلاح، ۱۳۸۷ موانع رشد اخلاق حرفه‌ای در سازمان، مجله اخلاق شماره ۱۳ و ۱۴

قاسم زاده، مرتضی، ۱۳۸۸، مسولیت مدنی، نشز میزان ، تهران کاتوزیان، امیرناصر ، ۱۳۸۸، قواعد عمومی قراردادها، جلد سوم ، میزان تهران

معین، محمد، ۱۳۶۲ فرهنگ فارسی جلد اول انتشارات دانشگاه تهران ، ص ۲۶).

Milton Friedman, 1988 The Social Responsibility of Businesses is to Increase Profit, p.250.